

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Elsa Morante
L'ISOLA DI ARTURO

Copyright © Elsa Morante Estate

Published by arrangement with The Italian Literary Agency

Translation Copyright © 2023 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04790-5



Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

ELSA MORANTE

ARTUROVO
OSTRVO

SEĆANJA JEDNOG DEČAKA

Prevela Jasmina Tešanović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2023.

Napomena

Iako mesta, imenovana u ovoj knjizi, realno postoje na geografskim kartama, jasno je da nije bila namera da se na ovim stranicama iznese njihov dokumentarni opis, jer ovde svaka stvar – počev od geografije – podleže slobodnom aršinu mašte.

Cela ova priča posve je imaginarna i ne odnosi se na stvarna mesta, događaje, ili osobe.

POSVETA

Remu N.

Ono što si zamišljao malom tačkom na zemlji,
bilo je sve.

I nikada biti neće ukradeno to jedino blago
tvojim ljubomornim očima što spavaju.
Tvoja prva ljubav izneverena nikad biti neće.

Virgineja se zavila u noć
kao neka Cigančica u svoj crni šal.
Zvezda na polarnom nebu
večna: ništa je ne uznemirava.

Mladići prijatelji, lepši od Aleksandra i Eurijala,
zauvek lepi, čuvaju san mog dečaka.
Zastava straha nikad preći prag neće
tog plavog ostrvceta.

A ti saznati nećeš za zakon

koji ja s drugima učim,
što mi srce slomi:
izvan limba ne postoji blaženstvo.

Prisećam se sebe u njemu...
(iz Sabinog Kanconijera)

PRVO POGLAVLJE

Kralj i zvezda na nebu

*... Raj
najuzvišeniji i nejasan...
(Pesme Sandra Pene)*

KRALJ I ZVEZDA NA NEBU

Jedna od mojih prvih dika bilo je moje ime. Rano sam naučio (čini mi se da mi je *on* to prvi saopštio), da je Arturo – Arktur – zvezda: najbrža i najsjajnija svetlost sazvežđa Volar na polarnom nebu! I povrh toga, da je to ime nosio jedan kralj u davnim vremenima, komandant reda vernika, od kojih su svi bili junaci, kao i sam kralj, s kojima se ovaj ophodio na ravnoj nozi, kao da su braća.

Nažalost, kasnije sam saznao da taj slavni Artur, kralj od Britanije, nije pouzdano istorija već samo legenda; i prema tome, zapostavih ga radi drugih istorijskih kraljeva (za mene su legende detinjaste stvari). Ipak, jedan drugi motiv bio je dovoljan da ime Arturo dobije heraldičku vrednost: kako sam kasnije saznao, moja majka mi je namenila to ime (verovatno i ne znajući za uzvišene simbole). Ona je sama po sebi bila obična nepismena ženskica, ali za mene, bila je više nego kraljica.

U suštini sam znao vrlo malo o njoj, gotovo ništa: s obzirom na to da je umrla s nepunih osamnaest godina, u istom trenutku kada sam se ja, njen prvenac, rađao. I jedina njena slika, za koju sam znao, bila je

jedan portret na razglednici. Bleda, prosečna, gotovo sablasna prilika; ali predmet fantastičnog obožavanja celog mog detinjstva.

Putujući fotograf, jadnik kome treba da zahvalim za tu jedinu sliku, snimio ju je u prvim mesecima trudnoće. Njeno telo, iako u širokim faltama komotne haljine, već je uveliko pokazivalo trudnoću; a njene ručice skrštene napred, kao da se skriva, u nekoj stidljivoj i čednoj pozi. Veoma je ozbiljna i u njenim crnim očima nema samo podređenosti, što je uobičajeno za sve naše devojke i neveste iz sela, već i neke zapanjenosti, iznenađenosti i blagog straha. Kao da je, pored opštih iluzija o materinstvu, već slutila svoju sudbinu smrti, većito neznanje.

OSTRVO

Sva su ostrva našeg arhipelaga, tamo dole kod napuljskog mora, veoma lepa.

Tlo je većinom vulkanskog porekla, a naročito oko kratera spontano je niklo na hiljade cvetova, slične nikad kasnije nisam video na kopnu. U proleće, brda su prekrivena žutilovkom: poznat je njihov opojni miris, divlji, čim s mora u mesecu junu priđeš bliže našim lukama.

Gore na brdima prema poljanama, moje ostrvo ima usamljene, zatvorene uličice među starim zidinama iza kojih se prostiru voćnjaci i vinogradi koji izgledaju kao carski vrtovi. Tu se nalazi niz plaža sa finim svetlim peskom, i nekih manjih, prekrivenih šljunkom i školjkama, skrivenih iza velikog stenja. Među tim stenjem uzdignutim nad vodom, galebovi i divlje grlice prave gnezda, i naročito izjutra čuju se, čas tužno, čas veselo. Tamo je za mirnih dana more nežno i sveže, i dodiruje obalu kao rosa. Ah, ne bih želeo da budem galeb ili delfin; dovoljno bi mi bilo da sam škarpun, najružnija riba u moru, samo da sam tamo, da se igram u toj vodi.

Oko luke sve uličice su bez sunca, sa seoskim kućama starim vekovima, koje deluju strogo i tužno, iako obojene lepim bojama školjki: ružičasto ili pepeljasto. Na daskama, uskim kao prozorčići puškarnica, ponekad se vidi cvet karanfila, uzgajan u konzervi; ili neki mali kavez,

reklo bi se pogodan za zrikavca, u kome je zatvorena ulovljena grlica. Radnje su duboke i tamne, kao lopovske jazbine. U lučkoj kafedžinici ima jedno ognjište sa ugljem na kome gazdarica kuva tursku kafu, u jednom emajliranom tirkiz ibriku. Gazdarica je već više godina udovica i oblači se stalno u crninu: crna haljina, crni šal, crne minduše. Fotografija preminulog je na zidu, pored kase, obavijena vencima prašnjavog lišća.

Krčmar u svojoj krčmi ispred spomenika Hristu ribaru gaji sovu, zavezanu lančićem za dasku što visoko štrči na zidu. Sova ima crno i sivo perje, nežno, i elegantan čuperak na glavi, plave kapke, i velike oči boje crvenog zlata zaokružene crnilom; jedno joj je krilo stalno krvavo jer ga sama neprekidno čapka kljunom. Ako pružiš ruku ka njoj da je blago po grudima zagolicaš, nakrivi ka tebi glavicu, sa zapanjenim izrazom lica.

Kad padne večer, počinje da se koprca, pokušava da se otkači u letu i pada, tako da se nekad bučno nađe s glavom nadole, viseći na lancu.

U luci u crkvi, najstarijoj na ostrvu, stoje voštane svetece, visoke bar tri dlana, u staklenim kutijama. Suknje su im od prave čipke, požutele, šalovi od izbledeleog brokata, kosa prava, a oko njihovih ruku vise minijature brojanice od pravih perli. Na malim prstima mrtvačkog bledila naznačeni su nokti jednom crvenom uzdužnom linijom.

U našu luku nikad ne pristaju oni elegantni sportski brodovi ili jahte za krstarenje, koji u velikom broju prispevaju u druge luke arhipelaga; tu se mogu videti šlepovi ili trgovačke lađe, osim ribarskih brodova meštana. Trg u luci preko dana često deluje pust; levo, pored statue Hrista ribara, stoji samo jedan fijaker za iznajmljivanje i čeka na linijski parobrod, koji kod nas stoji svega nekoliko minuta, i istovaruje tri-četiri putnika, uglavnom svet s ostrva. Nikad, čak ni kad je najlepše vreme, po našim usamljenim plažama ne čuje se halabuka kupača, koji krenu iz Napulja, i iz svih delova sveta, i preplavljaju okolne plaže. Ako nekim slučajem stranac siđe u Pročidu, on se čudi što nema one gužve, živosti, slavlja i razgovora po ulicama, i pesme i zvuka mandolina, po čemu je napuljski kraj poznat u celom svetu. Pročidanci su osorni i ćutljivi. Sva vrata su zatvorena, malo ljudi stoji na prozoru, svaka porodica živi između svoja četiri zida, ne mešajući se sa drugim porodicama. Prijateljstvo se nama ne dopada. I dolazak stranca kod nas ne izaziva radost

već podozrenje. Ko postavlja pitanja, odgovaraju mu nerado; jer svet s mog ostrva ne voli da ga špijuniraju u njegovoj tajnovitosti.

Rasom su mali, crni, s izduženim očima, kao istočnjaci. I reklo bi se da su svi rođaci, toliko liče. Žene po drevnom običaju žive zatvorene, kao kaluđerice. Mnoge od njih još uvek nose dugu kosu zavijenu oko glave, povijene u crne šalove, duge haljine, a zimi nose klompe i debele čarape od crnog pamuka, dok leti neke idu bosonoge. Kad prođu tako bosonoge, brzo i bešumno, izbegavajući susrete, izgledaju kao divlje mačke ili kune.

One nikad ne silaze na plažu; za žene je greh kupati se u moru, pa čak i gledati druge kako se kupaju.

Često u knjigama, kuće starih feudalnih gradova raspoređene jedna pored druge u dolini i na stranama brda, sve pod zamkom koji ih nadgleda sa najviše tačke, porede se sa stadom oko pastira. Tako i u Pročidi, od onih brojnih i gustih dole u luci do onih proređenih po brdima, sve do usamljenih kućeraka u poljima; izgledaju izdaleka baš kao stado rastureno u podnožju zamka. Zamak se izdiže na najvišem brdu (koje među drugim brdašcima deluje kao planina) i, proširen konstrukcijama koje su vekovima naknadno dograđivane, dobio je dimenzije džinovskog gradića. S brodova koji prolaze na pučini, naročito noću, vidi se ta pozamašna mračna površina od Pročide, tako da naše ostrvo deluje kao neka tvrđava usred mora.

Već skoro dvesta godina zamak služi kao zatvor: mislim da je jedan od najvećih u celoj zemlji. Za mnoge ljude koji žive daleko, ime mog ostrva znači ime zatvora.

Na zapadnoj strani ka moru, moja kuća gleda na zamak; ali stotinama metara vazdušnom linijom, preko brojnih malih zaliva iz kojih se noću otiskuju ribarske barke s upaljenim svetlima ta udaljenost ne dozvoljava da se razaznaju rešetke na prozorčićima niti šetkanje stražara oko zida. Tako da bi, naročito zimi, kad je vazduh magličast a oblaci protiču ispred zamka, ovaj mogao da izgleda kao neki napušten dvorac, kakvih ima u mnogim starim gradovima. Fantastična ruina u kojoj žive samo zmijske, sove i laste.

VESTI O ROMEU AMALFITANCU

Moja kuća, jedino zdanje, izdiže se na visoravni jednog strmog brdašca, usred neobrađene zemlje pokrivena kamenčićima lave. Licem je okrenuta ka selu a s ove strane brdašca čuva je jedna stara zidina od kamenih blokova; tu živi tirkizni gušter (koji nigde drugde na svetu ne možete naći). S desne strane, stepenice od kamena i zemlje silaze do kolnog puta.

Iza kuće prostire se jedan veliki proplanak ispod kojeg je strm i neprohodan teren. A kroz dugačak odron dolazi se do trouglaste plažice sa crnim peskom. Ne postoji put do te plaže; no bosih nogu, lako je sići strmoglavce po kamenju. Tu dole bio je privezan samo jedan čamac: moj, zvao se *Antilska torpiljarka*.

Moja kuća nije daleko od jednog malog, skoro gradskog trga (okićenog između ostalog i mermernim spomenikom), i od gustog seoskog naselja. Ali je u mom sećanju to mesto postalo izolovano, oko njega samoća pravi ogroman prostor. Ona je tamo, zlokobna i divna, kao neki zlatan pauk koji je ispleo svoju mrežu duginih boja preko celog ostrva.

To je palata na dva sprata, pored podruma i tavana (u Pročidi se kuće od dvadesetak soba, koje bi u Napulju delovale male, zovu palate), i, kao većina nastanjenog kraja u Pročidi, koja je veoma staro selo, zdanje potiče najmanje od pre tri veka.

Izbledele roze boje, četvrtastog oblika, nedoterana, sazdana bez elegancije; delovala bi kao neka velika seoska kuća da nema veličanstvene centralne kapije i povijenih rešetaka u baroknom stilu, koje štite sve spoljne prozore. Jedini ukras su dva željezna balkončića koji vise s obe strane kapije ispred dva slepa prozora. Ovi su balkončići, kao i rešetke, nekad bili ofarbani u belo, ali su sada prljavi i nagrizeni rđom.

Na jednom krilu centralne kapije urezana su manja vratanca, i tuda obično prolazimo kad ulazimo u kuću: a ona dva krila se ne otvaraju nikad, i ogromne brave koje se iznutra zaključavaju postale su neupotrebljive mašinerije zbog rđe koja ih izjeda. Kroz vratanca se ulazi u jedan dugi hodnik pokriven škrljcem, bez prozora, na čijem se kraju, u stilu palata u Pročidi, otvara kapija koja vodi u unutrašnji vrt. S obe

strane te kapije stoje dva kipa od farbane pečene gline, ali veoma izbleдела, koji predstavljaju dva lika sa kapuljačama, tako da nije jasno da li su to fratri ili Saraceni. A iza kapije, vrt, okružen zidovima kuće, kao na dvoru, služi na čast divljem rastinju.

Tamo ispod sicilijanskog rogača, sahranjena je moja kuja Imakolatela.

S krova kuće se može videti prostrana figura ostrva koje liči na delfinu; mali zalivi, Zatvor, i ne mnogo daleko, u moru, purpurnoplavi oblik ostrva Iskije. Srebrne senke udaljenih ostrva. A noću, nebeski svod gde se kreće Volar sa svojom zvezdom Arturom.

Više od dva veka koliko ima od kad je sazidana, kuća je bila manastir fratra: to je kod nas čest slučaj i u tome nema ničeg fantastičnog. Pročida je oduvek bila selo siromašnih ribara i seljaka, i njene retke *palate* uvek su bile manastiri ili crkve, tvrđave ili zatvori.

Kasnije, vernici su se odselili, i kuća više nije pripadala crkvi. U jednom periodu, za vreme i posle rata u prošlom veku, bila je dom vojničkim trupama; zatim je dosta dugo bila napuštena i prazna, i najzad, otprilike pre pola veka, kupilo ju je jedno privatno lice, neki bogati trgovac Amalfitanac, u prolazu kroz Pročidu, koju sebi nameni za dom, i tu je živio u dokolici skoro trideset godina.

Unutrašnjost kuće je delimično izmenio, naročito gornji sprat, gde je srušio pregradne zidove brojnih samica prvobitnog manastira i tapacirao zidove francuskom hartijom. I u moje vreme, iako u stanju permanentnog propadanja, kuća je još uvek posedovala razmeštaj i dekor kakav je on ostavio. Zbog nameštaja izabranog sa živopisnim ali neukim ukusom kod malih napuljskih antikvara i preprodavaca, njegove sobe izgledale su romantično-seljački. Ulazeći, čovek bi stekao sliku o bakama i prabakama i starim ženskim tajnama.

Međutim, od dana kad je kuća podignuta do vremena kad je naša porodica u nju ušla, ti zidovi nikad nisu videli nijednu ženu.

Kad se pre više od dvadesetak godina moj deda po ocu, Antonio Berače, emigrant iz Pročide, vratio sa skromnom ušteđevinom iz Amerike, Amalfitanac je još uvek živio u staroj palati. U starosti je oslepeo; pričalo se da je to kazna svete Aucije, jer je mrzeo žene. Oduvek ih je mrzeo, od svoje rane mladosti, do te mere da nije primao ni svoje

rođene sestre, a i kaluđerice bi ostavljao pred vratima kad bi skupljale prilog. Nikada se nije ženio; i nikada u crkvu nije ulazio, ni u radnje, gde su se žene mogle lako sresti.

Nije bio društveni neprijatelj; naprotiv, bio je čovek sjajnog karaktera, i često je priređivao bankete, čak balove pod maskama, i tada bio velikodušan do ludila, tako da je na ostrvu postao legenda. Ali na njegovim zabavama ženama nije bio dozvoljen pristup, a devojke iz Pročide, ljubomorne na svoje verenike i braću koji su učestvovali u tim tajanstvenim večerinkama, za inat prozvaše Amalfitančev dom *Momačkom kućom*. Moj deda Antonio, iskrcaвши se u domovinu posle nekoliko sjajnih godina odsustvovanja, nije ni sanjao da je sudbina namenila Momačku kuću njegovoj porodici. Jedva se i sećao Amalfitanca, s kojim nikad nije imao prijateljski odnos, a onaj stari manastir-kasarna među trnjem i indijskim smokvama uopšte nije ličio na dom o kome je maštao u inostranstvu. On kupi jednu seosku kućicu s imanjem na južnom delu ostrva, i ode tamo da živi, sam sa svojim kmetovima, neoženjen i bez bliskih rođaka.

Zapravo, postojao je u svetu *jedan* blizak rođak Antonia Beračea, koga ovaj nikad nije video. Bio je to njegov sin rođen u ranim godinama boravka u inostranstvu, iz jedne veze sa nekom nemačkom učiteljicom koju je odmah ostavio. Posle mnogo godina, napuštena (kratko je boravio u Nemačkoj pa emigrirao u Ameriku), devojka-majka mu je pisala, moleći ga za materijalnu pomoć, jer je nezaposlena, pokušavajući da ga dirne predivnim opisom deteta. Ali emigrant je u to vreme i sam bio toliki bednik, da je čak prestao da joj odgovara na pisma, pa je mlada žena, obeshrabrena, takođe prestala da piše. I kada je, ostareo i bez naslednika, po povratku u Pročidu pokušao da je nađe, saznade da je umrla, ostavivši za sobom sina, sad već šesnaestogodišnjaka.

Antonio Berače pozva tada u Pročidu sina da bi mu najzad dao ime i nasledstvo. I tako se ovaj, koji je kasnije postao moj otac, iskrcao u Pročidu obučen u krpe kao neki Ciganin (to sam saznao kasnije).

Mora da je imao težak život. Njegovo detinjasto srce bilo je prepuno prebacivanja ne samo prema njegovom nepoznatom ocu već i prema svim Pročidancima. Možda su i ovi na neki način na samom početku

zauvek uvredili njegov uzdrmani ponos. Jedno je sigurno, njegovo ravnodušno i pogrdno držanje doprinelo je da ga svi mrze. Prema svome ocu, koji je nastojao da ga pridobije, dečak je bio hladan do surovosti.

Jedina osoba koju je viđao na ostrvu bio je Amalfitanac. Već duže vremena ovaj nije priređivao zabave i fešte, živeo je povučeno u svojoj slepoci; osoran i uobražen, odbijao je da primi goste, terao štapom kad bi mu neko prišao na ulici. Njegova visoka, veoma visoka i tužna prilika postala je od svih omražena.

Njegov dom se otvorio samo za jednu osobu: za sina Antonija Beračea. Ovaj se vezao za njega takvim prijateljstvom da je ceo dan provodio s njim kao da mu je on pravi otac, a ne Antonio Berače. Amalfitanac mu je darivao tiransku i ekskluzivnu ljubav. Izgledalo je kao da ne može da živi bez njega nijedan dan. Ako bi ovaj kasnio u svojoj svakodnevnoj poseti, polazio bi mu u susret, čekajući ga na vrhu ulice. I ne mogavši da vidi da li se najzad pojavljuje tamo u dnu, vikao bi njegovo ime svakih nekoliko koraka, u svojoj slepačkoj nestrpljivosti, promuklim glasom koji je zvučao kao glas već sahranjenog čoveka. Ako bi mu neki prolaznik odgovorio da Beračev sin nije tamo, bacio bi na zemlju novac, krupan i sitan, ofrlje i s prezirom, da mu, tako plaćeni, prolaznici pozovu Beračea. I ako bi se vraćali govoreći mu kako ga nema kod kuće, on bi ga tražio po celom ostrvu, puštajući u poteru čak i svoje pse. U njegovom životu sad već ništa drugo nije postojalo: ili biti u društvu svog jedinog prijatelja ili ga čekati. Kad je dve godine kasnije umro, ostavio mu je u nasledstvo svoju kuću u Pročidi.

Nije prošlo mnogo vremena kad umre i Antonio Berače: i sin koji se pre nekoliko meseci bio oženio jednim siročetom iz Mase, preseli se u Amalfitančevu kuću, s nevestom koja je već bila u drugom stanju. Ovaj je tada imao oko devetnaest godina, a nevesta manje od osamnaest. Bilo je to prvi put, za tri veka, kako je podignuta palata, da među tim zidovima boravi žena.

U kući i na imanju mog dede još uvek žive kmetovi koji zemlju obrađuju u napolici.

MOMAČKA KUĆA

Prerana smrt moje majke, koja se ugasila u svojoj osamnaestoj godini, na svom prvom porođaju, sigurno je bila potvrda, ako ne i uzrok narodnog kazivanja po kome je mržnja vlasnika učinila zauvek fatalnim boravak, ili jednostavno ulazak žene u Momačku kuću.

Moj otac je imao izvestan podsmešljiv osmeh za tu seosku bajku, tako da sam i ja od samog početka naučio da je primam s neophodnom dozom prezira, s obzirom na to da je posredi sujeverna izmišljotina. Međutim, toliko je uzela maha na ostrvu da nikad nijedna žena nije prihvatila da nam vodi domaćinstvo. U mom detinjstvu služio nas je jedan momak rodom iz Napulja, po imenu Silvestro, koji je u vreme kad je došao u našu kuću (malo pre mog rođenja) imao četrnaest ili petnaest godina. On se vratio u Napulj na odsluženje vojnog roka, a zamenio ga je jedan od naših kmetova koji je dolazio na nekoliko sati dnevno da nam nešto skuva. Niko nije vodio brigu o neredu i prljavštini u našim sobama, što je nama delovalo prirodno, kao rastinje u neobrađenom vrtu među zidovima kuće.

Nemoguće je verno opisati taj vrt (danas Imakolatelin grob). Tu se mogu naći, kako trunu oko velikog rogača čak i lešine nameštaja prekrivene buđi, polomljeni tanjiri, demižoni, vesla, točkovi, itd. Usred kamenja i otpadaka rasle su biljke debelog lišća, trnovitog, ponekad divne i tajanstvene, kao egzotične. Posle kiše bujalo bi na hiljade najplemenitijeg cveća čije je seme, ko zna od kada, tu zakopano. A sve bi gorelo, kao zapaljeno, na letnjoj suši.

Bez obzira na naše dobro stanje, živeli smo kao divljaci. Pola godine posle mog rođenja otac je otišao s ostrva i bio odsutan skoro šest meseci: ostavljajući me na rukama našeg prvog sluga, koji je bio veoma ozbiljan za svoje godine i koji me je podigao na kozjem mleku. Taj isti sluga naučio me je da govorim, čitam i pišem; a zatim, čitajući knjige koje sam nalazio u kući, sâm sam se obrazovao. Moj otac nikad nije mario da pohađam školu: bio sam stalno na raspustu i moji klošarski dani, naročito za vreme dugih odsustvovanja mog oca, nisu znali ni

za kakav red ili raspored. Samo su mi glad i pospanost govorili da je vreme da se vratim kući.

Niko nije razmišljao da me snabde novcem, a ja ga nisam tražio; uostalom, nije mi ni bio potreban. Ne sećam se da sam nekad imao ijedan dinar, za vreme celog mog detinjstva i rane mladosti.

Imanje koje smo nasledili od dede Beračea snabdevalo je našeg kuvara nephodnim proizvodima: a on se po svojoj kuhinji nije mnogo odvajao od primitivaca i varvara. Zvao se Kostante; i bio je ćutljiv i sirov, iako je njegov prethodnik Silvestro (koga bih mogao da zovem svojom dadiljom) bio veoma ljubazan.

Zimske večeri i kišne dane provodio sam ćitajući. Posle mora i lutanja po ostrvu najviše mi se svićalo da ćitam. Uglavnom u svojoj sobi, opružen na krevetu ili kanabeu, sa Imakolatelom kraj mojih nogu.

Naše sobe su vodile u jedan uski hodnik, duć kojeg su se nekad otvarale fratarske samice (ukupno možda dvadesetak). Stari vlasnik, da bi dobio veće prostorije, porušio je zidove između jedne i druge sobe; ali je (moćda zanesen njihovim ukrasima i rezbarijama), ostavio neke od starih izlaza iz samica duć hodnika. Tako da je, na primer, soba mog oca imala tri izlaza, u nizu, ka hodniku, i pet prozora, uglavnom u pravoj liniji. Između moje i oćeve sobe saćuvana je jedna samica u svojim originalnim dimenzijama, gde je, u vreme mog detinjstva, spavao sluga Silvestro. Još uvek tu stoji njegov kauć, ili bolje rećeno, neka vrsta madraca, i prazna fioka za testo u kojoj je on drćao svoju garderobu.

Što se tiće mog oca i mene, mi nigde nismo drćali našu odeću. Naše su sobe imale fioke i ormare koji su, kad bismo ih otvorili, pretili da se sruće na nas, i mirisali su na ko zna koje preminule burbonske dinastije. Ali taj nameštaj nam nije slućio nićemu, osim da ponekad bacimo unutra stvari van upotrebe koje bi smetale u sobi, na primer, stare cipele, polomljene ostve, košulje u krpama, itd. Ili da tu ćuvamo neki plen: fosilizovane ljušturre iz vremena kad je ostrvo još uvek bilo podmorski vulkan; ćaure metaka; dno flaša u raznim bojama od peska; delove zardalog motora. I podvodne biljke, i morske zvezde, koje su se sušile i trulile u zatvorenom prostoru fioka. Taj miris koji se osećao u našim sobama, nikad kasnije nisam ponovo sreo, ni u jednoj ljudskoj

sobi, čak ni u jazbinama životinja pod zemljom; možda sam na nešto slično naišao u dnu nekog broda ili pećine.

Ti ogromni ormari i fioke zauzimali su veliki deo slobodnih zidova u našim sobama, i jedva da su ostavljali mesta za naše krevete koji su bili obični kreveti od gvožđa, sa sedefastim premazom ili naslikanim pejzažima, što se moglo videti u svim sobama u Pročidi i Napulju. Zimski pokrivači u kojima sam spavao umotan kao u neki džak, bili su skroz u rupama od moljaca; a dušeci, s obzirom na to da ih nikad niko nije istresao i protresao, bili su spljošteni od upotrebe, kao kore od testa.

Sećam se da je ponekad moj otac, koristeći kao metlu neki jastuk ili jednu staru jaknu od kože koja je pripadala Silvestru, uz moju pomoć čistio oko svog kreveta ugašene opuške od cigareta, koje smo stavljali na gomilu u jedan ugao sobe a kasnije bacali kroz prozor. Nije bilo moguće ustanoviti koje je boje ili od koje materije napravljen pod u našoj kući, pokriven naslagom stvrđnute prašine. Tako su i stakla na prozorima bila pocrnela i mutna; gore u uglovima, među rešetkama, videle su se mreže pauka kako sijaju u svetlosti duginih boja.

Mislim da su pauci, gušteri, ptice, uglavnom sva neljudska bića, smatrali našu kuću nenastanjenom kulom iz vremena Crvenobradog, ili čak grebenom u moru. Duž spoljnih zidova, iz pukotina i tajnih putanja izbijali su gušteri kao iz zemlje; na hiljade lastavica i osa pravilo je tu svoja gnezda. Ptice, nepoznate vrste, prolazeći ostrvom u svojim seobama, stale bi da se odmore na prozorima. Pa čak bi i galebovi posle svog kupanja dolazili da osuše svoje perje na krovu, kao na jarbolu broda ili na vrhu neke stene.

Bar nekoliko sova živelo je u našoj kući, iako nisam mogao da otkrijem gde; ali činjenica je da čim padne večer, one se vide kako uleću među zidove sa celom porodicom. Druge sove i ćukovi dolazili su da love na našem terenu kao u nekoj šumi. Jedne noći, spustila se na moj prozor jedna sova kraljevske sorte. Pomislio sam, zbog veličine, da je orao; ali imala je mnogo svetlije perje, a zatim sam je prepoznao po malim pravim ušima.

U nekim nenastanjenim sobama prozori su ostajali otvoreni u svim godišnjim dobima, jer smo zaboravljali na njih. I dešavalo se da ulazeći

iznenada u te sobe, posle nekoliko meseci, susretnemo nekog slepog miša; ili da čujemo pijuke iz tajanstvenih gnezda skrivenih u sanduku ili među gredama na plafonu.

Pojavljivala su se čak i izvesna čudna bića, neviđene rase. Jednog jutra sedeo sam na zemlji iza naše kuće i kamenom tucao bademe, kada videh kako se pojavljuje iz rupe jedna mala, veoma slatka životinjica, nešto između veverice i mačke. Imala je veliki rep, trouglastu njušku sa belim brkovima, i gledala me je pažljivo. Ja joj bacih oljuštenu badem u nadi da je pridobijem. Ali moj je gest uplašio i ona pobeže.

Drugi put, noću, videh, kad priđoh ivici odrona, kako ide ka našoj kući jedna bela četvoronoga zver, velika otprilike kao osrednji tunj, sa dva kriva roga na glavi, koji su delovali kao mesečeve kriške. Čim me je primetio, pobjegao je natrag među stenje. Pomislio sam da je u pitanju morski bik, retki primerak amfibijskog preživara, za kojeg neki kažu da nikad nije postojao a drugi opet da je izumro. Mnogi mornari, međutim, tvrde da su viđali tog bika koji živi u blizini Plave pećine na Kapriju. Živi kao riba u moru, ali voli da jede i povrće, pa noću izlazi iz vode da bi krao po njivama.

Što se tiče poseta ljudi, Pročidanaca ili stranaca, već godinama Momačka kuća nikog nije primala.

Na prvom spratu bila je stara trpezarija fratara, koju je Amalfitanac pretvorio u primaću sobu. Bila je to ogromna prostorija, sa gotovo dvostruko višim plafonom u poređenju sa ostalim sobama, s prozorima visoko iznad zemlje koji su gledali na more. Zidovi, za razliku od drugih soba, nisu bili tapacirani francuskom hartijom, već svuda naokolo ukrašeni jednom freskom, koja je predstavljala galeriju sa stubovima, vinovom lozom i grozdovima... Naspram zida u dnu stajao je sto duži od šest metara, a po sobi su bili razbacani kauč i probušene fotelje, stolice raznih stilova i izbleđeli jastuci. Jedan ugao je zauzimao veliki kamin, koji mi nikad nismo palili. A sa plafona je visio ogroman luster od obojenog stakla, sav u prašini: imao je samo nekoliko sijalica, pocrnelih, tako da mu je svetlost bila kao od kandelabra.

Tu se sakupljalo, uz pesmu i igru, momačko društvo u vreme Amalfitanca. Poneki trag njihovog slavlja još se nalazio u velikoj sobi, koja